

Ιουστινιανείου και μεταϊουστινιανείου δικαίου τὰς ἑλληνικὰς ἀντιλήψεις. Νομίζω ἀμέσως, διότι, καίπερ εὐρισκόμεθα εἰς τὸ ἔτος 1830, ἀμφιβάλλω πολὺ ἂν εἰς τὴν Σίφνον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχον φθάσει αἱ ἀντιλήψεις τῶν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἑλλάδος συγκεντρωθέντων πρώτων μετεπαναστατικῶν Ἑλλήνων νομικῶν, τῶν ὑπὲρ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου μαχομένων. Ἐξ ἄλλου εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα ἐξηκολούθησαν καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν νὰ ἰσχύουν καὶ νὰ ἐφαρμόζωνται τὰ ἔθιμα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν παραδίδεται ὁ θεσμός, ὅπως δὲν παραδίδεται διὰ τῶν μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον ἐκδεδομένων δικαιοπρακτικῶν ἐγγράφων τῆς τουρκοκρατίας.

Τὸ ἐγγραφον εἶναι ἰδιωτικόν. Συνετάχθη ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Συριανοῦ, ὑπογράφοντος ὡς μάρτυρος ὁμοῦ μετ' ἄλλων δύο (στίχ. 9 - 10).

Τελευταῖον ἐπανέρχομαι ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως *πρᾶγμα* (στίχ. 3), περὶ ἧς ἐπραγματεύθην ἐν 56. Νομίζω ὅτι τοῦτο σημαίνει ἐνταῦθα «περιουσίαν», ἴσως μάλιστα ὄχι ἀκίνητον, διότι ὁ πατήρ τοῦ Λενιοῦ δυνατὸν βεβαίως νὰ εἶχεν ἀγοράσει ἀκίνητον ἢ ἀκίνητα ἐν τῷ Μορέᾳ, δὲν εἶναι ὅμως ἀπίθανον νὰ ἦτο ἐμπορευόμενος καὶ ὡς τοιοῦτος νὰ εἶχεν ἐκεῖ ἐμπορεύματα εἰς χεῖρας τρίτων ἢ ἀπαιτήσεις ἐκ τοῦ λόγου τούτου κατὰ τρίτων. Βλέπε καὶ 44 καὶ 66.

- 1 » τὸ λεγιὸν λιάκον ἐμαρτύρησεν ἔμπροσθεν ἡμῶν τῶν ὑπο-
- 2 φαινομένων, ὅτι ὑπόσχεται πηγαίναμένη εἰς τὸν μωρέαν, ἐὰν
- 3 καὶ ἤθελεν εὐρεθῇ *πρᾶγμα* ἀπὸ τὸν πατέρα της, διὰ νὰ τὸ
- 4 ἐξουσιάζ(σῃ;) νὰ πληρώνη τὸ χρέος τὸ πατρικόν της ὅπου χρεωστεῖ
- 5 πρὸς τὸν μακαρίτην Κύριον νικόλαον γρυπάρη, κατὰ τὸ
- 6 ἀνὰ χεῖρας του ἀποδεικτικόν, τοῦ μακαρίτου ἡλιάσκου. Καὶ εἰς
- 7 ἔνδειξιν δέδωκεν τὸ παρόν.
- 8 *Ἐν σίφνον : τῇ : 4 : ἀγούστου : 1830 :*

2^α X. 9 ἀναγνώστης πρόκος μάρτης

3^η X. 10 Ἰωάννης ἀναστασίου μαρτυρῶ

1^η X. 11 Κωνσταντῖνος Συριανὸς ὁ γράψας μαρτυρῶ

66

Ἐπιτροπικὴ τῆς Ἀγγέλικας Παργιανῆς

Χάρτης δίφυλλος
0,240×0,171

1803, Σεπτεμβρίου 28
Σίφνος

Ἡ Ἀγγέλικα σύζυγος τοῦ Κωνσταντάκη Ζηλίμη διορίζει πληρεξούσιον αὐτῆς τὸν Νικολάκην Ἀντωνίου Γρυπάρην μετὰ τὴν ἐντολήν, ὅπως πωλήσῃ εἰς οἶονδήποτε αὐτὸς

ἔκρινε καὶ κατὰ τοὺς συμφερωτέρους δι' αὐτὴν ὅρους τὴν εἰς Ἀντίπαρον κειμένην προικῶν αὐτῆς περιουσίαν, ἀποτελουμένην ἐκ μιᾶς οἰκίας καὶ ἄλλων πραγμάτων καὶ περιγραφομένην ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ, ὅπερ συνέταξεν ἡ προικοδοτήσασα ταύτην μήτηρ της, ἀντίγραφον τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τοῦ διοριζομένου τούτου πληρεξουσίου της Ν. Γρυπάρη, ἀναγνωρίζουσα ὡς ἔγκυρον καὶ ἰσχυρὰν πᾶσαν προᾶξιν ἣν ἤθελεν οὗτος ἐπιχειρήσει πρὸς τὸν σκοπὸν δι' ὃν παρέχεται ἡ πληρεξουσιότης. Ἐφ' ᾧ εἰς ἔνδειξιν συντάσσεται τὸ παρὸν, ὅπερ ὑπογράφουν αὐτὴ τε καὶ ἀξιόπιστοι μάρτυρες.

Ὁ ὡς πληρεξούσιος διοριζόμενος Νικολάκης Γρυπάρης εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ ἐν ἔτει 1792 μὴ εὐρισκομένου πλέον ἐν τῇ ζωῇ Ἀντωνίου υἱοῦ τοῦ Νικολοῦ Γρυπάρη. Ἄλλως τε οὗτος συνήθως προσαγορεύεται *τζελεπῆς* (στίχ. 5). Βλέπε καὶ 50, 59. Ὡς ἐπανελημμένως ἐτονίσθη καὶ ὁ περὶ οὗ πρόκειται Νικολάκης ἐπίσης δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ ζωῇ ἐν ἔτει 1812. Ἐκ τοῦ ὅτι ὁμως οὗτος διορίζεται πληρεξούσιος καὶ διορίζει πληρεξουσίους εἰς τὸ παρὸν, εἰς τὸ ἐπόμενον 67 καὶ τὸ 68, ὅπερ ἀνάγεται εἰς τὸν Αὐγουστον τοῦ 1806, ἔπεται ὅτι οὗτος ἀπεβίωσε μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Πάντη ἄγνωστος ὁμως μοὶ εἶναι ἡ Ἀγγέλικα καὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς Κωνσταντάκης Ζηλίμης. Ἡ πρώτη κατήγετο ἐξ Ἀντιπάρου κατὰ τὴν ἐν στίχοις 3-4 ρητὴν δήλωσιν. Ἐκεῖ ἔκειτο ἐπίσης καὶ ἡ προικῶν πατρική της περιουσία. Ἐξ ἄλλου, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ στίχου 2 τοῦ Verso, οἱ ἐξ Ἀντιπάρου ἐκαλοῦντο, ὡς καὶ οἱ ἐκ Πάρου, *Παργιανοί*.

Τὸ ἔγγραφον εἶναι *ἐπιτροπική*, ἥτοι πληρεξούσιον. Συνήθως ὁμως καλεῖται *ἐπιτροπικὸν* ἢ *ἐπιτροπικὸν γράμμα*. Βλέπε 30, 67, 68. Εἶναι δὲ τοῦτο πληρεξούσιον εἰδικόν, διότι εἰς τὸν Νικολάκην Γρυπάρην παρέχεται ἡ εἰδικὴ ἐντολὴ διὰ νὰ πουλήσῃ τὸ πρᾶγμα της τὸ πατρικὸν ὅπου ἔχει εἰς ἀντίπαρον καὶ δὴ κατὰ τὸ προικοσύμφωνον ὅπου τῆς ἔκαμεν ἡ μακαρίτισσα μ(ητέ)ρα της (στίχ. 4-5), προστιθεμένου, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρερμηνείας, ὅτι ἡ πληρεξουσιότης ἔχει καὶ ἄλλα πράγματα ὡς ἀντικείμενον, ἐν στίχοις 9-10: κατὰ τὸ ἴσον ὁποῦ τῇ εὐγενείᾳ του ἀνὰ χεῖρας ἔδωσεν. Ἦτο δὲ ὁ ἐπίτροπος (30, στίχ. 6) ἢ ἐπιτροπικὸς (τοῦ παρόντος στίχ. 6 καὶ 67, στίχ. 11), ἥτοι ὁ πληρεξούσιος, κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Σίφνου, ἄμεσος ἀντιπρόσωπος. Ἐπειδὴ τόσον τὸ παρὸν ἔγγραφον λέγει ἐν στίχ. 6, λίαν δὲ παραστατικῶς, ὅτι: τὸν ἔκαμεν ἐπιτροπικόν, καὶ ἴδιον πρόσωπον ἐδικόν της, ὅσον καὶ τὸ ἐπόμενον 67, στίχ. 11-12: ἀποκαθίστησιν ἐπιτροπικόν του τέλειον καὶ μικτὰρ βακίλην του. Βακίλης ἢ βακίλης = ἀντιπρόσωπος, «ἀντιπρόσωπος διαπεπιστευμένος». Βλέπε Α. ΔΡΑΚΑΚΗ, *Ἡ Σῦρος ἐπὶ Τουρκοκρατίας*, Α', Ἑρμούπολις Σύρου 1948, σελ. 216, σημ. 19· Ι. ΛΥΚΟΥΡΗ, *Ἡ Διοίκησις καὶ δικαιοσύνη τῶν τουρκοκρατουμένων νήσων Αἴγινα, Πόρος, Σπέτται, Ὑδρα κλπ. ἐπὶ τῇ βάσει ἐγγράφων τοῦ Ἀρχείου Ὑδρας καὶ ἄλλων*, Ἀθῆναι 1954, σελ. 70 ἐπ· Ν. ΜΟΣΧΟΒΑΚΗ, *Τὸ ἐν Ἑλλάδι δημόσιον δίκαιον ἐπὶ τουρκοκρατίας*, Ἀθῆναι 1882, σελ. 103-104· Μ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, *Ἡ Πελοπόννησος κατὰ τὴν δευτέραν Τουρκοκρατίαν, (1715-1821)*, Ἀθῆναι 1939, σελ.

94· Δ. ΣΑΡΡΟΥ, *Ζαγοριανῶν θεσμίων ἔρευνα*, ἐν Ἑπειρωτικὰ Χρονικά, 2, 3, 1927, εἰς ἔγγραφον δημοσιευόμενον ἐν σελ. 288 (πρόλογος), σελ. 289, Θ^{ον}, σελ. 261 Β, ἔνθα τὸ *βεκίλης* προφανῶς σημαίνει τὸν ἀντιπρόσωπον. Πάντες βεβαίως οἱ ἀνωτέρω συγγραφεῖς πραγματεύονται περὶ τοῦ *βεκίλη* ἐξ ἐπόψεως δημοσίου δικαίου καὶ περὶ τῶν ἀρμοδιοτήτων αὐτοῦ ὡς περιβεβλημένου ἐξουσίαν δημοσίου δικαίου. Παρὰ ταῦτα, ἐφ' ὅσον *βεκίλης* σημαίνει τὸν ἀντιπρόσωπον, ἔπεται ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν «ἀντιπρόσωπος» κατέληξε ν' ἀποτελῇ τὸν τίτλον ὠρισμένου τούρκου ὑπαλλήλου, ἐκτελοῦντος χρέη ἀντιπροσώπου ὠρισμένης ἀρχῆς. Ἄρα *βεκίλης* = «ἀντιπρόσωπος» ὠρισμένης ἀρχῆς καὶ *βεκίλης* = «ἀντιπρόσωπος» ἀπλῶς, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπεδήλου τὸ προηγούμενον πρόσωπον. *Μικτὰρ* = *μονχτὰρ*. ἄρα *μικτὰρ βεκίλης* = ὁ ἀντιπροσωπεύων τὸν *μονχτάρην*. Ὁμοίως ἐν 68, στίχ. 6-7, ὅπερ εἶναι ἐπίσης *ἐπιτροπικὸν* = *πληρεξούσιον*, λέγεται: *ἀφίνει ἐπιτροπικὸν της καὶ κύριον οἶκο κύρην ὡς τὸν ἴδιον ἑαυτόν της*. Ταῦτα σημαίνουν ὅτι ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀνεγνωρίζετο ἡ ἄμεσος ἀντιπροσωπεία. Βλέπε καὶ 42. Εἶναι ὅμως γνωστόν, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι μόνον τὴν ἑμμεσον ἀντιπροσωπείαν ἐγνώριζον καὶ ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη δὲν ἐβελτιώθη αἰσθητῶς διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν *actiones adiectitiae qualitatis*, οὔτε καὶ ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ δικαίῳ, ὅπερ ἔμεινε προσηλωμένον εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην. Ἐφ' ὅσον χρόνον ἴσχυσεν ἐν Ἑλλάδι τὸ βυζαντινορωμαϊκὸν δίκαιον, ἡ ἄμεσος ἀντιπροσωπεία ἐθιμικῶς δικαίῳ ἐκράτησεν ἐν αὐτῷ (Γ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἱστορία καὶ Εἰσηγήσεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου*, Ἀθῆναι 1944, § 65 II, 3 ἐπ.). Τὸ ἐθιμικὸν τοῦτο δίκαιον, ὑποβοηθούμενον ἐν τῷ προῖσχύσαντι τοῦ Α.Κ. δικαίῳ καὶ ἀπὸ τὴν ἐπικράτησιν τῶν νεωτέρων ἀρχῶν τῆς ἐπιστήμης, ἔχει τὰς ρίζας του βαθύτατα ἐρριζωμένας εἰς τὸ ἀπώτατον ἑλληνικὸν δίκαιον. διότι ἡ ἄμεσος ἀντιπροσωπεία καὶ ἐν τῷ ἀρχαίῳ Ἑλληνικῷ δικαίῳ ἴσχυσεν, οὔσα αὐτονόητος (L. WENGER, *Die Stellvertretung im Rechte der Papyri*, Leipzig 1906, σελ. 166 ἐπ. § 23· R. TAUBENSCHLAG, *The Law of Graecoroman Egypt in the light of the Papyri*, 2nd edition, Warszawa 1955, σελ. 307, § 37) καὶ ἐν τῷ ἑλληνιστικῷ δικαίῳ ἀπετέλει τὸν κανόνα (L. WENGER, ἔνθ' ἄνωτ., *passim*· F. WEBER, *Untersuchungen zum graecoegyptischen Obligationenrecht*, München 1932, σελ. 20· Γ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, ἔνθ' ἄνωτ., σημ. 15). Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐν προκειμένῳ ἡ σύμπτωσις τῆς εἰς κείμενα τῆς βυζαντινῆς περιόδου ἀπαντώσεως ἐκφράσεως *ἀποπληρῶν τὸ πρόσωπον*, δι' ἧς νοεῖται ἡ ἄμεσος ἀντιπροσωπεία (βλέπε E. VON DRUFFEL, *Papyrologische Studien zum byzantinischen Urkundenwesen*, München 1915, σελ. 34 ἐπ.) μὲ τὴν τῆς αὐτῆς σημασίας ἐκφρασιν τοῦ παρόντος ἐγγράφου: *καὶ ἴδιον πρόσωπον ἐδικόν της*, καθὼς καὶ τῆς ἐκφράσεως *τὸ πρόσωπον ποιεῖν πρὸς τὴν περιφραστικὴν τοῦ 68: κύριον οἶκοκύρην ὡς τὸν ἴδιον ἑαυτόν της*.

Καὶ ἐνταῦθα προβάλλει τὸ ἐρώτημα, τί ἀκριβῶς νοεῖται διὰ τῆς λέξεως *πρᾶγμα* τοῦ στίχου 3. Νομίζω ὅτι ἐδῶ δὲν σημαίνει μόνον τὰ ἀκίνητα, διότι ἐν στίχ. 8-9 διευκρινεῖται ὅτι τὸ *πρᾶγμα* αὐτὸ περιλαμβάνει *τὸ σπίτι καὶ τὰ λοιπὰ πρά-*

γματα, περιοριζόμενα ὅμως ὁποῦ στὸ προικοσύμφωνον τῆς μ(ητ)ρός της διαλαμβάνει. Διὰ τοῦ λοιπὰ πράγματα νοοῦνται, ἴσως, ὅχι μόνον τὰ τυχόν παραρτήματα τῆς οἰκίας ἢ ἄλλα ἀκίνητα ἐξ ὧν ἡ οἰκία ἦτο τὸ σπουδαιότερον, ἀλλὰ καὶ τυχόν ἐξαρτήματα τῆς πρώτης. Οὐχὶ σπανίως ἄλλως τε προικοδοτοῦνται ἢ καταλείπονται διὰ διαθήκης οἰκίαι μεθ' ὅλων ἢ τινῶν τῶν ἐν αὐταῖς ἐπίπλων. Βλέπε καὶ 65. Ἐπίσης 44 καὶ 56.

Δηλοῦται ἐν στίχῳ 3-5, ὅτι τὸ *πρᾶγμα* της, ὅπερ δίδεται ἢ πληρεξουσιότης εἰς τὸν Ν. Γρυπάρην νὰ πωλήσῃ, εἶναι τὸ πατρικὸν καὶ δὴ κατὰ τὸ προικοσύμφωνον ὁποῦ τῆς ἔκαμεν ἢ μακαρίτισσα μ(ητέ)ρα της. Ταῦτα σημαίνουν ὅτι: α) εἰς τὴν Ἀντίπαρον διεκρίνοντο ἡ πατρικὴ τῆς μητρικῆς περιουσίας· β) ὅτι καὶ ἐκεῖ, θανόντος τοῦ πατρός, τὴν ἐξουσίαν ἤσκει ἡ μήτηρ. Ἄλλως δὲν νοεῖται πῶς εἶναι δυνατόν αὐτὴ νὰ προικίξῃ τὴν θυγατέρα της, ὡς ἐνταῦθα. Μάλιστα βαίνω πέρα τούτου. Νομίζω ὅτι ἡ μήτηρ, θανόντος τοῦ πατρός, δὲν ἄσκει μόνον τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν, ὅπερ δύναται νὰ συμβαίῃ μόνον ἐφ' ὅσον τὰ τέκνα εἶναι ἀνήλικα, ἀλλ' ὅτι αὐτὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου προΐστατο τῆς οἰκογενειακῆς κοινοκτημοσύνης, ἰσχυούσης καὶ ἐκεῖ καὶ συνεχιζομένης καὶ μετὰ ταῦτα μέχρις ὅτου αὐτὴ ἐλύετο διὰ τῆς διανομῆς τῆς περιουσίας μεταξὺ τῶν τέκνων (προικίσεως) ἢ ἄλλως. Βλέπε καὶ 48. Οὕτως ἐπικυροῦνται τὰ ἐν σχέσει πρὸς τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν ὑπὸ τοῦ Π. ΚΑΛΛΙΓΑ, *Μελέται καὶ λόγοι*, 1, Ἀθῆναι 1899, σελ. 192, ἐκτιθέμενα, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ αὐτόθι, σελ. 193, ὑπὸ τοῦ ἰδίου ὑποστηριζόμενα ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς γυναικὸς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς διανομὴν τῆς περιουσίας τοῦ συζύγου μεταξὺ τῶν τέκνων καὶ ἅτινα δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὴν Θήραν καὶ εἰς τὴν Ἀνάφην. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῆς διανομῆς ταύτης βλέπε 30, ἐνῶ τὰ ὅσα ὁ ρηξικέλευθος νομοδιδάσκαλος ἐκθέτει ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐξουσίαν τῆς μητρὸς ὡς φραγκικῆς προελεύσεως, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἐλθόντων εἰς φῶς παπύρων καὶ τῶν ἐπὶ τούτων ἐργασιῶν τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, ἀνατρέπονται (βλέπε Α. Π. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Σχέσεις γονέων καὶ τέκνων κατὰ τὸ βυζαντινὸν δίκαιον, μετὰ συμβολῶν εἰς τὸ ἀρχαῖον καὶ τὸ ἐλληνιστικόν*, Ἀθῆναι 1946, σελ. 23 ἐπ.).

Τὸ ἔγγραφον εἶναι ἰδιωτικόν. Συνετάχθη ὑπὸ τοῦ Ν. Βαλέτα, ὑπογράφοντος καὶ ὡς μάρτυρος (στίχ. 16-17), ὁμοῦ μετ' ἄλλων δύο (στίχ. 13-15). Ἀξιοσημεῖωτον εἶναι ὅτι εἰς τὰ πληρεξούσια ὑπογράφουν πάντες εἴτε ἰδιοχείρως (30, 67) ἢ ἄλλος ἀντ' αὐτῶν (τὸ παρὸν καὶ τὸ 68). Περὶ τοῦ ὡς μάρτυρος καὶ ἀντὶ τῆς ἐντολίδος ὑπογράφοντος Κωνσταντίνου Παλαιοῦ τοῦ παρόντος βλέπε 59.

1

1803¹⁸φ: σεπτεμβρίου: 28: σίφνος

2 > διὰ τοῦ παρόντος γίνεται δῆλον, ὅτι ἡ ἀγγέλিকা σύζυγος τοῦ κωνσταντάκη ζηλίμη, θέ-

3 λουσα διὰ νὰ πουλήσῃ τὸ *πρᾶγμα* της τὸ πατρικὸν ὁποῦ ἔχει εἰς ἀντίπαρον πατρί-